

aduersatur, valet ad inflationes. Aluum & alba
fœminarum profluvia tollit, lac ad mam-
mas elicit, Venerem stimulat. Dyspnoeas à pitui-
ta profectas, tollit purgat, cum melle sumptū
melius. Vetusis & antiquis ex frigore hepaticis
affectibus prodest. Iecoris, lienis, renum, vteri ac
reliquorum etiam viscerum obstructions tollit.
Vias enim ab humoribus crassis, frigidis ac leni-
tis præclusas & obsessas aperit. Atq; ob id febris
bus quoq; opitulatur antiquis. Dolores capitis
leuat, suffitum naribus: cum rosaceo tritum in-
stillatumque fractis auribus medetur.

DE SPODIO.

CAPVT LI.

Si ceruor emanat, Spodium sumptum cito sanat.
Spodium sanguinis profluvia hic sistere tra-
ditur: quod de Spodio ab Arabibus nobis de-
scripto potissimum intelligendum venit Hoc, vt
ex Auicenna 2. Cano. cap. 617. colligitur, non est
nisi radices cannarum arundinumve adusta.
Quare cum eo quod Græci ἀγρίον ποδίου appellā-
conuenire videtur. Officina Platearii nixæ testi-
monio pro spodio tam Græcorum, quam Ara-
bum ossibus vstis veniunt, quæ elephantis esse
putant: quum verisimilius sit bouis, vel alterius
esse animantis ossa. Quocirca cum veterum &
Græcorū spodiū, quod Thuriacus vocatæ species
est habeatur, ex officinis proflus hæc combusta
ossa proscribantur, eiusq; in Græcorum compo-
sitionibus vsus sit: in Arabum vero cōpositio-
nibus cannarum India spodio, aut si illud habe-
ri non possit, radicibus cannarum nostrarū ad-
his vtendum erit Græcorum spodium solum ad-

Me-

Spodium.

mouetur. Arabum vero etiam sumitur & deu-
 zatur. Hoc ipsum itaque sanguinem vnde cumq;
 etiam manantem hic sistere traditur, & maxime
 quidem quod frigidum sit & siccum, valideque
 adstringat aut certe quod sumprum siue admo-
 tum peculiari quadam proprietate hepar intem-
 perie vel naturali, vel quoquomodo aduentitia
 calidius moderetur ac roboret. Hoc autem visce
 re (quod principium ac fons sanguificationis est)
 roborato, sanguis ab eodem melius etiam reti-
 netur. Puluis igitur eius cum stillatitiis liquori-
 bus rosarum & plantaginis in nares iniectus
αιμορροια earundem curat. Idem cum succo
 plantaginis contra *αιμορροια* & dysenteriam
 efficaciter sumitur. Quin & alia quam plurima
 ab autoribus spodio attribuntur dotes. Siqui-
 dem cor quoque proprietate quadam corroborat,
 & spiritus claros ac solidos efficit: quapropter
 exhilarat etiam atque laxificat. Potum aut appo-
 situm calidæ cardiacæ & contra& ab effusione
 flauæ bilis ad os ventriculi syncope, calidoq; cor-
 dis tremori auxiliatur, adiuuante scilicet talem
 ipsius actionem facultate adstrictoria, & maxime
 quidem in temperaturis calidis. In frigidis ve-
 ro cum croco temperatum eadem præstat. Febris
 confert acutis, sitim sedat, & immodico cho-
 lerico alui profluuiio atq; vomitui subuenit. Pu-
 sulis quoq; que in ore & lingua erumpunt pro-
 dunt. Feruorem furoremque flauæ bilis cōpescit,
 ventriculum roborat, ardori eius atque imbe-
 cillitati proficit, flauaq; ad ipsam bilis inhibet
 effusionem. Contra melancholiam ex sollicitu-
 dine, timorem de præteritis, terrorem de futuris,
 & quaslibet animi perturbationes efficiax est. Vri-
 liter

liter calidis oculorum abscessibus illinitur. Plu-
ra Rhazes lib. 3. ad Almanforem cap. 36. Auicenna
loco citato, & tract. 2. de viribus cordis, cap. 3.
Auerrhoes lib. 5. collect. cap. 56. Serapion capite
332. & Leonhardus Fuchsius lib. 1. ca. 17. de com-
posit medic. Petro autem quemadmodum spodi-
um peculiari hepatis roborandi facultate pra-
ditum est, ita & alia nonnulla medicina aliis
singularibus quibusdam membris roborandis
accommodata sunt, veluti macis cordi, moschus
cerebro, glycyrriza pulmoni, cappatis lieni, &
galanga stomacho, id quod vulgatis etiam hisce
versiculis comprobatur:

*Gaudet hepatis spodio, macis cor, cerebrum quoque moscho,
Tulmo l' quinitia, splen capp. stomachusque galanga.*

DE SALE.

CAPVT LII.

VAs condimenti praeponi debet edenti,
Sal virus refugit, recte si solumque saporat.
Non sapit esca probe, quia datur absque sale.
Vrunt res salsa visum, semenque minorant,
Et generant scabiem, pruritusm siue rigorem.

Tria hoc in loco peraguntur. In primis enim
generale traditur praecipuum, nemini haecenus
humaniori saltem atque ciuiliori non observa-
tum: nempe vt vas condimenti, hoc est, salinũ
primum in mensa apponatur: idque adeo vulga-
tum vbi que est, vt hisce etiam versiculis decan-
tetur:

Sal primo noni debet, primoque reponi.

Non bene mensa tibi ponitur absque sale.

Duo deinde salis recensentur commoda: ae-
ptimum quidem, quod venenis recitat. cuius
duplex

dūplex adsignari potest ratio : Vel quod sal vim habeat vehementer siccam & adstringentem, atque ob id quicquid in corporibus humidum est, id omne depascat reliquum adstrictione leniter contrahat : eiusq; rei testis est Galenus libro vndecimo, de simpl. medicin. facultat. capite 50. sic inquit : Nam sal quicquid in corporibus humidum inest, id quodammodo absorbit, & quod reliquum est substantiæ solidæ adstrictione contrahit : ac proinde etiam conditura sua carnes seruat, & à putredine tuetur : Vel quod sal non solum humores è corpore duccendos liquet, incidat, tenuet, purget & exiccet : sed poros etiam, per quos veneni vis in interiora corporis irruere solet, denset ac constringat, adeoque penetrationem eius intercipiat & excludat. Secundum vero, quod cibos condiat, id est, fapidiores reddat. Nulla siquidem cibaria citra salis commissionem sapore quotidiano diuicimus experimento. Tertio demum loco salis, siue persalforum, eduliorum quatuor enumerantur noeuimenta. Quorum primum quidem est, quod vsu præsertim immoderatiore vrant, hoc est, corrumpant aut hebetem certe ac debiliorem reddant visum. Ac huius itidem duplex assignari potest ratio : vel quod oculi, vt supra capite secundo, ex Aristotele ostendimus, sint de natura aquæ : res vero persalæ humidam ipsorum substantiam exiccent & consumant, ad eoque hebetudinem ob id visui adferant : Vel quod à cibaribus persalibus in ventriculo existentibus mordaces admodum atq; acres resoluantur fumi, qui ad oculos sublati ipsos acrimonia sua rodant ac rubefasiant. Atque hinc sane eos qui

Salis siue cibariorum nimis salisrum nocuimenta.

Q. fa-

falem excoquunt, rubros fere oculos habere
 conspiciamus. Secundum, quod Venetis appeten-
 tiam compescant. Nam cum omnes corporis
 exsiccant & consumant humores, sperma quo-
 que necessario exhauriunt ac minuunt. Tertium,
 quod scabiem generent. Acrem enim ac mors-
 dacem procreant succum, sanguinemque adu-
 runt, atque hinc profecto scabies incidere con-
 suevit. Quartum, quod pruritus etiam excitent:
 mordacia enim ac pruriginosa generant excre-
 menta: Horum nocuementorum Rhazes etiam
 meminit libro 3. ad Almanfor. capite 17. Sal in-
 quit, sanguinem eorum qui multam ex ipso lu-
 munt quantitatem adurit: visum quoque debi-
 litat, atque sperma minuit: pruritus generat &
 scabiem. Ad haec serpiginem nonnunquam &
 impetiginem, morphæamque ac lepram progi-
 gnit iis, quorum corpora ad patiendum sunt pa-
 rata. Quin vrinarios etiam meatus, vsu praeser-
 tim immoderato ac frequentiore, excoriat. Mos-
 dice ramen salsa profligato fastidio appetentiam
 reuocant. Ferrur praeterea quod si sal cum aceto
 & succo rutæ permixtus pedum plantis diligen-
 ter infricetur, non noxam tantum ex vini crapa-
 la contractam curet, sed iis etiam qui cibos auer-
 santur, Graeci *ἀπὸ σίτης*, appellant, auiditatem re-
 stituat. Plura de Sale Dioscorides libro 5. cap 90.
 Galenus libro 5. capite 30. & libro 11. capite 50.
 de simpl. med. facultat. Simeon Sethi in Syntag.

Auicenna 2. Cano capite 624 & Mesues li-
 bro 2. sect. 2. capite 16. de medic.

simplic. purganti-
 bus.

DE SAVORIBVS AC
eorum qualitatibus.

CAPVT LIII.

Hic feruore vigent tres. *salsus, amarus, acutus.*
Alget acetosus, sic sepe panis, ponticus atque
Vnicuique, & insipidus, dulcis dant temperamentum.

Hic agitur de saporibus, siue qualitatibus gustationis: Vbi sciendum imprimis, Saporem accipi pro omni eo quod gustu diiudicatur. Species autem eius aliter ab aliis numerari solent. Galenus libr. 1. de simpl. med. facult. capite 38 non facile numero comprehensibiles esse tradit. A Theophrasto lib. 6. de causis plantarum cap. 1. & *Sapores esse.*
 4. eius octo recensentur differentiæ: exempli gratia, dulcis pinguis, austerus, acerbus, acris, salus, amarus & acidus. Quibus nonum quoque nonnulli adiciendum putarunt, nempe insipidum, quem *ἀνοσίου* Græci vocant, quod extra omnem sit insignem tum caliditatem tum frigiditatem, medium, quoad fieri queat, constitutionem obtinens, qualem præbet sensum aqua plane omnium qualitatis experta. Ex his tres calfacere hoc loco traduntur, nimirum salus, amarus, & acris. Sed in his non parua est maioris minorisq; ratio. Si quidem acre, vt Auicenna 2. Cano. tract. 1. cap. 3. confirmat, est calidus, hinc amarum, deinde salum: quoniam, acre maiorem vim habet resoluendi, incidendi & abstergendi, quam amarum: salum vero est velut amarum frigida aliqua humiditate retusum hebetatumq; Secundo deinde loco tres ex saporibus statuuntur frigidi: acidus videlicet, austerus & acerbus. Ex quibus acerbus tamen frigidior existit, mox austerus, de
 Q 2 inde

inde acidus. Quod sane perspicuum euadit in omnibus fructibus qui dulcescunt. Principio enim lese prodit acerbitas vehementis infrigidationis: processu deinde temporis cum per solarem calorem aliquo modo ad concoctionem ducti fuerint, austeritas in eis sentitur: qua seim deposita, aciditatē acquirūt, sicut *de Passis*: hinc dulcedinem tandem adsciscunt. Acidum vero quamvis acerbo minus sit frigidum, tamen ob subtilitatem & penetrationem suam in pluribus maioris est infrigidationis. Acerbum autem & austerum in sapore sunt propinqua, sed hoc nihil linguae præter extimā eius superficiem cōtrahit: illud vero non modo extimam superficiem, veram etiam interiora eius contrahit atque exasperat. Postremo vero tres dicuntur temperati id est, mediæ qualitatis, ita ut corpus neque refrigerent excellenter, neque calefaciāt: neque dulcis pinguis, & insipidus. Dulce enim licet calidum sit, in ipso tamen non apparet excellentia caliditatis, vt libr. 3. ad Almanfo. cap. 1. Rhazæ visum est. Porro sua ac propria saporis cuique adsignantur facultates.

Dulcia.

Dulcia enim cōcoquūt, emolliūt, rarefaciunt, laxant, plurimumque corporibus exhibent alimenti & impinguāt. Cum enim naturæ sanguinis nostri & carnis proxime congruant, lingua auide excipit ac voluptate dilatationeque afficitur eis fruens non laeditur, non exulceratur ab eis nec refugit ea, vt amara seu acra. Ac sane quicquid nutrit, ex genere dulcium esse oportet. Nam dulcia vngunt, implent & restituunt erosas particulas. Sed interdum excellenter dulcia nocent: quia cum sint valde calida & aerea cito

cito in igneam naturam transeunt, vel mel & saccharum celerrime vertuntur in flauam bilem. Quare auidius vsi saccharo saepe periculose inflammantur. Ad hæc dulces cibi intemperantius eduntur, humorisq; copiam generant, quam sequuntur interdum vel putrefactiones, vel obstructions & abscessus hepatis atque lienis: & maxime quidem cum hæc viscera ad pariedum accommodata fuerint. Stomachum quoq; relaxant admodum & aluum cient. Pectori famem conferunt & pulmoni, genitaleque semen augent.

Amara meatus perpurgant, abstergunt, extenuant, humorum crassitiam incidunt, & linguam mordent, suntque in natura terrestri crassa, in qua excedunt calor & siccitas, vt in Bile, Nitro, Marrubio, Absinthio: immodico vsu sanguinem cito adurunt & corrumpunt, bilemque augent flauam.

Acerba Græcis *σπυρρα* appellata, recentiores *Acerba.* pontica à pungendo vocant, quo verbo medici quoque libenter vtuntur, linguam contrahunt & introrsum pellunt, ideoque constipandi, densandi & abstringendi vim habent, suntque in natura terrestri, crassa, frigida & sicca. Ideo enim acerbus sapor dicitur esse tardior quam acidus, quia acidus est in natura tenuiore minus terrestri. Acerba sunt fructus glandium, pyra syluestria, & in genere immatura poma, mala cydonia ac magis immatura. Nam postquam maturuerunt, fit mixtus sapor ex acerbo & dulci, sicut nucum ex acerbo & pingui. Sunt *σπυρρα* & fructus qui vulgo Ribes dicuntur: item castaneæ, corna, & poma Cynosbati.

Auftera Græcis *αὐστρα* medicis etiam nostri

Q 3

tesa

temporis *συπτικῆ*, à verbo Græco *σύνθεσις* dicta, contrahunt, constringunt, densant, incrassant & infrigidant. Sunt enim in natura terrestri, crassa, frigida, & sicca, sed plus habent caloris & humiditatis quam habeant acerbæ. Frequentiore in cibis ac immoderatiore usu humores abunde extenuant inanuntq; , eoque sanguinem gignunt melancholicum, & corpus reddunt gracile. Ventriculū tamen quemadmodū Galenus id ipsum in lib. de cibis boni & mali succi, c. 7. attestatur, corroborant. Omnia, inquit, quæ egregie austerā sunt, laxū stomachum ac ventrem firmāt, ac tum præcipue, cū calida intemperie affecti sunt. Hæc enim de causā, atq; etiam ad alui fluxiones sistēdas, austeris utimur vinis. Iuuant enim ventriculū nativa siccitate, & aliquantulum adstringūt.

Pinguia.

Pinguia siue oleosa . quæ Græcis *λιπυρῆ* & vulgo vnduosa nominantur , dulcibus vicina sunt, aquæ & aeræ substantiæ: leniunt, emolliunt, lubricant, laxant, concoquunt, maturant, & humectant, sine manifesta tamen calefactione. Hæc si sint mediocria, optime nutriunt: sed immodice pinguia supernatant , abominabilia sunt & nauseabunda, ventriculum resupinant, coctionem impediunt , flatus & obstructions generant Ad hæc cibi quoque, antequam edendo naturæ satisfactus sit, satietatem adferunt. Quod Galeni testimonio confirmatur: qui libro tertio de aliment. facult. capite 29. ita scriptum reliquit: Pinguia & lenta cibaria statim ut sumpta fuerint, celeriter implent, & appetentiam euertunt Præterea, quod maius est, cōpluribus deinceps diebus ipsorum esum non sustinemus. Febricitantibus, ac iis etiam quibus stomachus
atque

atq; hepar calidiora sunt, non æque vt aliis con-
ferunt: ipsis enim facile accenduntur, & in fla-
uam bilem transeunt. Reliquis vero phlegmatis
generant copiam, somnolentiam patiunt, ratio-
nalemque mentis partem reddunt hebetiorem.
Carnium tamen atque olerum cocturæ non me-
diocre tribuunt condimentum.

Acria, Græcis *δριπέα*, & vulgo acuta, non fo- *Acria*
lum mordent ac rodunt linguam, sed etiam pe-
netrant, vrunt, vlcerant, aperiunt, flatus disten-
dunt, tenuant, incidunt, separant, resoluunt, à
longinquo attrahunt: suntq; in natura tenui, in
qua excedunt caliditas & siccitas, & superant ca-
lore res amaras. Vnde calorem augent & corpus
velociter inflammant, ac sanguinem adurunt, ip-
sumq; in bilem prius flauam, deinde in nigram
conuertunt: sicant etiam emaciantque, ac sitim
faciunt. Acria autem sunt, vt piper, zingiber, alli-
um, cepa, calx, & granum gnidium.

Salsa (Græcis *αλευρά*) incidunt, tergēt, tenu- *Salsa*
ant, liquant, mordent, condiendo seruant & à
putredine vindicant, conturbant, subuertunt
ventriculum, & ad vomitum impellunt, desiccāt
citra apertam aut caliditatem aut frigiditatem,
sitim excitant, exasperant, radendo expurgant, &
aperiunt. Plura supra cap. 52.

Acida, Græcis *ὀξεία*, vulgo acetosa, mordendo *Acida*
constringunt & refrigerant, penetrant, incidunt,
extenuant, diuidunt, tergent, fartu liberāt, per-
purgant citra excalesfactionem. Sunt in natura te-
nui, frigida & sicca in qua dominatur frigiditas.
Nam que sunt tantum acida, sunt præcipue frigi-
da, vt *ὀξάλις*, quæ vulgo acetosa nominatur: quia

hæc pure hunc saporem habet. Est & species mali punici vere acida. Alia quædam sunt mixtæ qualitatis, vt acetum, quod est subacre, quia etsi frigidum est, tamen retinet obscurum calorem ex vini corruptione: inde sit subacre, sed tamen dominatur frigiditas. Cum enim exhalant æreæ partes & reliquæ manent terreæ, diluta aquosa tenui parte sit acetum sua natura frigidû. Acida sanguinis atque stauæ bilis feruorem compelesant, & vt libro 2 capite 21. de aliment. facult. Galenus attestatur, cum in ventriculo succum crassum inueniunt, eundem incidendo aluum subducunt, & ob eam causam faeces liquefaciunt. At si puram ventriculum inueniant, eum magis supprimunt: corpus infrigidant ac deficiant, concoctoriam hepatis facultatem debilitant: neruis etiam ac neruosis omnibus nocent. Appetentiam tamen cient: quia humores vitiosos in orificio collectos diuidunt & pellunt, & mordicatione non vrente irritant ventriculum. Ex insipidis quædam magis nutriunt, nempe quæ propius ad æqualitatem accedunt: quædam vero mediocriter calefaciunt aut refrigerant. Et hæc sane si multa etiam humiditate prædita fuerint, humectantium: sin vero siccitas in eis exuperet, exiccantium ordini adscribenda veniunt. De his omnibus plura Galenus in libr. de simp. medic. facult. præsertim libro 5. capite 25. Paulus libro 7. capite 1. Aetius libro 1. capite 1. Rhazes libro 3. ad Almanfor. capit. 1. Serapio sermo. 2. de temperam. simpl. Auicenna libr. 2. Cano tract. 1. cap. 3. Mesues libro 1. Theorem. 1. & Philip. Melanth. in libro de Anæma.

Inspila.

DE

DE VIPPA.

CAPVT LIV.

BIs duo vippa facit, mundat dentes, dat acutum
 Visum : quod minus est implet : minuit quod abs
 undat.

Hic quatuor recensentur commoda Vippæ: *Vippa.*
 Primo dentes mundat. Panis enim vino imbutus
 diutius circa dentes moratur, atque eam ob cau-
 sam facilius est fœculentam materiam ipsis ad-
 hærentem abstergit ac consumit: quam vinum
 per se sumptū. Deinde visum acuit: malos enim
 fumos, qui è ventriculo cerebrum petunt, suaq;
 permissione spiritus visuos obscurant, reprimi-
 mit: adeoque materias prauas stomacho inhæ-
 rentes concoquit, incidit & deorsum pellit. Ter-
 tio cruda concoquit: quia os ventriculi leni qua-
 dam adstrictione claudens concoctoriam facula-
 tatem roborat, plurimumque alimenti corpori-
 bus exhibet. Quarto vero vitiosorum humorum
 multitudinem minuit: eos enim concoquit, in-
 cidit, exiccac & deorsum expellit: idque maxime,
 si panis assatus prius, aut super prunis exiccatus
 fuerit. Quin eodem modo etiam superflue conco-
 cta ad *συμπερίαν* reuocat. Porro de vippa
 quæ Gallice *Soupe au vin* vocant, Hermolaus Bar-
 bar. capit. 65. lib. 3. corollarij in Dioscoridem ita
 scribit: Erat veteribus ientaculum, bucea ex
 vino, quod genus Barbari à vino & pane vippam
 vocant. De eo Athenæus libro 1. Deipnos. sic ait:
πρωινὸν ἔμβρωμα, ὃ ἡμεῖς ἀκρατισμὸν καλεῖμεν.
Δὲ τὸ ἐν ἀκρατῶ βρέχειν ἢ ἀεστίδει ψωμῆς,
 id est, matutinum edulium siue ientaculū, quod
 nos *ἀκρατισμὸν* vocamus, propterea quod panis

Q s bucs

b ucellæ mero tingantur. Lege de eodem Platarchum in Sympof.

DE DIÆTA.

CAPVT LV.

Omnibus adſuetam iubeo ſeruare diætã,
 Quod ſic eſſe probo, ni ſit mutare neceſſe.
 Hippocrates teſtu, quoniam ſequitur mala peſtis.
 Fortior hac mæta eſt medicina, certis diætã.
 Quam ſi non cures ſatua regia, & male curas.

Cum primus præcipuusque non ſolum morbi cuiuſuis curandi, ſed ſanitatũ etiam tuendę ſcopus (vt in libro qui de facile parabilibus inſcribitur, capite 28. & in præſagio experientia confirmato, capite 5. & in libro de attenuante victus ratione cap. 1. Galenus adſerit) in exacta victus ratione conſiſtat, operã præcium fuit de ea etiam hic aliquid præſcribi. Præcipitur ergo imprimis vt ſeruetur conſuetã diætã Per quam ſana adminiſtratio ſex rerum non naturalium modo intelligenda venit. Et ratio quidem eſt, quod tranſgreſſio à conſuetudine noceat nocumento magno. Conſuetudo enim eſt altera natura. quia, vt lib. 1. cap. 11. Rhetoricorum ad Theodeſten. & lib. 7. capite 10. Ethicorum, & capi. 2. de memoria & remiſcentia ab Ariſtotele ſcribitur, conſuetudo eſt eorum quæ vt ſæpe ſiue vt plurimũ ſunt; natura eorum quæ vt ſemper Sepe autem & ſemper ſunt ſibi inuicem propinqua. Quod eſt ergo diu adſuetum, in naturam fere tranſiuit. Quemadmodum igitur naturam cuſtodire oportet, itã & conſuetudinem, ſi laudabilis fuerit. Et quemadmodum conſuetã cibi & potus adminiſtratio, eadem ratione & aliarum rerum non naturalium

Diætã.

Conſuetudo.

hūm obseruanda est Vnde si quis cōsuetus multum laborare velit hanc consuetudinem immutare, ocioque indulgere, minusve laborare, vel aliud laboris genus adsumere, idque alio & tempore & modo, ille proculdubio multum ex hoc debilitabitur. Idem intelligendum de cibo ac potu, somno & vigilia, repletionē & inanitione, & animæ accidentibus. In quibus omnibus consuetudinem obseruare decet, & maxime quidem si sit laudabilis, vel ab hac non multum declinet, siue medium etiam locum inter bonam ac malam obtineat: respectu nimirum illius ad quod fieri debet permutatio. Porro quāta sit vis consuetudinis, vel inde colligas, quod debiles & senes consuetos labores facilius ferant, quam fortes atque iuuenes inconsuetos: quod profecto lib. 2. apho. 49. Hippocrates etiam hisce verbis confirmat: Qui consueti solitos labores ferre, etsi fuerint imbecilles & senes, non consuetis fortibus atque iuuenibus facilius ferunt. Quod dicit inquit Philotheus, tale est: Sunt duo, hic quidem senex, ille autem consistenti ætate, ambo incipiunt fodere, & huic quidem seni contingit recte fodere, illi autem qui est in consistenti ætate, non recte: seni quidem ob consuetudinem recte, quamuis sit imbecillus, iuueni autem nō recte, cum non adsuetus sit. In vniuersum enim oportet cognoscere, fortiores aliis fieri partes quæ exercentur, & hac de causa solitos labores facilius sustineri. Ex hoc autem particulari exemplo licet nobis & de omnibus ratiocinari. Deinde vero malā pestem, hoc est, maximum periculum ex repentina consuetæ diætæ permutatione sequi confirmatur autoritate magni

Mutatio subita nocet.

gni Hippocratis, nempe ex 2 libro de vict. rat. in morb. acutiss. aphor. 21. & 22. vbi sic inquit: At qui facile est hoc addiscere, quod simplex victus cibi ac potus ipse sibi ipsi semper similis, securior omnino est ad sanitatem, quam si quis repente ad alium meliorem magnam mutationem faciat. Nam & his qui bis in die cibum sumunt, & his qui semel, repentinae mutationes noxas & aegritudines inducunt. Et eos sane qui prandere non adfueti sunt, si pransi fuerint, statim infirmos facit hoc, & toto corpore graues, & debiles, & pigros, &c. Alianus quoque initio libri de varia historia: Tachi cuiusdam exemplo admodum diserte nobis significauit, quam periculosa sit repentina diatae permutatio. Tachus Aegyptius, inquit, donec vsus est vernaculo victu, & frugaliter vixit, omnium hominum fuit sanissimus: Postquam vero ad Persas venit, & in illorum luxum delapsus est, cum non posset ferre insolentiam ciborum, vitam in dysenteria transegit, & luxuriam cum morte commutauit. Quanquam autem non sanis tantum, sed agris quoque adfucta victus ratio diligenter obseruanda praecipitur, haud tamen raro incidit eius permutandae necessitas: quando nimirum illaudabilis existit, ita ut, nisi permutetur, perniciose inde consequantur aegritudines. Talis autem eorum est, qui prandium aut coenam prauis terminare solent alimentis. Eiusmodi igitur consuetudinem necessarium est corrigi ac permutari, non quidem subito, sed paulatim & ordinate. Omnis enim subita permutatio vehementer nocet, maxime si a consueto ad inconsumetum transitus fiat. Hinc est quod in libro de natura

natura hominis ita scriptum reliquit Hippocrates: Detrahendi sunt cibi ac potus, quibus vti consueuerunt: idque paulatim facere oportet. Nam si quis cito dietam permutet, periculum est, etiam à permutatione aliquid in corpore nouatum iri. Quia etiam laudabilem victus rationem interdum mutari necesse est, quo (si quando necessitas incidit) natura non offendatur insolentia nouitateque, neque renuat, neq; recusat. Nam qui omni diete sese affuefacit: minus læditur, cum ad inconsueta transire cogitur. Eadem in aliis quoque rebus non naturalibus ratio est. Quod Hippocratis etiam testimonio confirmatur qui libro 2. aph. 50. ita scriptum reliquit: Que ex longo tempore consuetæ sunt, etli deteriora sunt, insueris minus molestare solent. Oportet igitur ad insueta permutari. In cuius quidem sententiæ explicatione Philotheus inter cætera sic inquit: Cum enim quodq; ipsorum factum sit peculiare, minus lædit, quamvis ex sua natura molestum sit, si nondum in consuetudinem venerit. Verbi causa, solitus est aliquis mannam comedere, hic si ad bonum cibum sumendum conuertitur, læditur, cum aduersus nõ sit: aduersus est aliquis aquæ potioni, si præter consuetudinem bibat vinum offēditur, quoniam consuetudo contemnitur. Oportet igitur ad insueta permutari, vt, si necesse sit, ea quæ offeruntur ferre possimus. Vrentem enim copioso nutrimento, oportet etiam parum cibi quandoque adhibere, vt, si contingat ferat etiam illius usum. Hinc est quod Cornelius Celsus libro 1. capite 3. in hunc etiam modum scripsit: Nimis copiosa vita utilis non est, quia potest incidere

labo.

*Consuetudo
varianda.
Oribal. lib. 1.
cap. 2. Eupar
iston. ad Eus
narium.*

laboris necessitas Neque etiam ex nimio labore subitum otium, neque ex nimio ocio subitus labor sine graui noxa est Huc igitur respiciens Hippocrates rectissime consulit, consuetudinem esse mutandam. Proinde non temere à Plutarcho in libro de tuend. bona valerud. in hunc modum scribitur. Exacta illa & vehementer ad vnguem, vt dici solet, obseruata vita ratio simul & corpus formidolosum reddit, ac periculis obnoxium, & animi frangit vigorem. Quocirca cauere quisque debet, quemadmodum libro 4. capite 10. ad Almans prudentissime Rhazes monuit, ne alicuius rei sibi consuetudinem faciat, quam deinceps ipsum obseruare necesse sit. Exempli gratia: Si quis vno cibo consuetus sit vti, vel aliquo potu, vel omnino ab eis abstineat: vel dormire, vel moueri, vel egerere, Veneriue indulgere consuescat, & ab aliquo istorum impetuose irritetur, maximum incurret nocumentum, si ab eis abstinuerit. Quapropter quisque corpus suum debet ita preparare, vt caloris & frigoris patiens esse possit, & ad motiones & cibaria sibi necessaria aptum reddatur, & vt somni & vigiliarum horas, atque mansiones & domos sine laesione permutare queat. Fortasse enim ex necessitate id ipsum quandoque facere cogetur. Poterit autem commode, si consuetudinem non obseruet ad vnguem, sed interdum ad insueta transire. Porro quo tempore, quoue modo consuetudo mutanda sit, copiose admodum docet Galenus libro cap 8. & libr. 6. cap. 3. de sanitat. tuend. & libro 3. cap. 9. method. medend. itemque Consiliator different. 98. & Hieronymus Cardanus libro 1. tractat. 6. Contradict. 2. Tertio demum lo-

eo traditur, fortiorem ac potiore[m] medendi me-
tam, esse certam diætã: quam sane si medicus
curare noluerit, ac aliam quandã eamque non
satis commodã administrauerit, stulte a grama
regere, ac male curare merito dicitur. Sciendũ
est autem, apud Galenũ hæc alimentorum ge-
nera inueniri copiosum, medium, tenue. Copio-
sum est sanorum cibus, qui non solum vires con-
seruat, sed etiam auget. Medium ad sanos etiam
spectat. (Nam vires quidem conseruat, non ta-
men auget.) Tenue, id est, quod vires quidem
comminuit, eatenus tamen vt non exsoluantur.
Hoc ab Autoribus in multas partes diuisum est,
nempe in tenue simpliciter, in tenue exquisite,
in tenuissimum citra adiectionem, & in tenuis-
simum in extremo. Tenue simpliciter per pau-
ca aut ea quæ parum nutriunt edulia fit: eius-
modi est ptisana succus, mulsã, & sorbitio ex ali-
ca. Tenue exquisite, vbi ptisanae succus exigua su-
mitur quantitate. Tenuissimum citra adiectionem
per mulsã aquã, siue meicratum fit so-
lum. Tenuissima vero in extremo per inediã
adiudicationem vsque progreditur. Copiosum
autem vel est, vbi tota ptisana sumitur: vel co-
piosum, vbi pisces, oua, & ius carniũ: vel co-
piosissimum, vbi caro: Medium autem horum
est vt panis lotus, vel placenta. Sani homines
nõ solum conseruandi, sed augendi etiam sunt,
propterea alimentum copiosum illis competit.
Qui vero a gritudine longa laborant, vires auge-
re non debent, sed bene conseruare: aliter vsque
ad finem non sufficerent: propterea hi medio
victu cibandi sunt, qui etiam sanis conuenit, in
quibus vires augere non cupimus, sed illas so-
lum

*Alimenta
rum genera.*

lum conseruare in animo est, quas etiam in longo morbo totis viribus seruare studemus. Quum vero ægrotudo breui terminatura est, si quarto die finire debeat, aliquid dare non est opus, iuxta illud Hippocratis, li. i. aphor. 6. Extremis morbis extrema exquisite remedia optima sunt. Imo si vires sufficerent, & in septimo terminatura esset, nihil penitus dandum esset, nisi post illum terminum. Hac de re plura & cognitu non indigetna reperies apud Galenum & Philotheum in comment. aph. 4. 5. & 6.

DE ADMINISTRATIO-
ne dixit.

CAPVT LVI.

Q Vale, quid, & quando, quantum, quoties, ubi,
 recta.

*Debet hac medico in Vitis ratione notari,
Ne male conueniens ingrediatur iter.*

Sex circumstantias medico in præscribenda victus ratione considerandas esse, hoc in loco traditur. Prima quale; hoc est, cuius qualitatis cibus exhibendus sit, quia in calida ægrotudine cibus frigidus, in frigida calidus, in humida siccus, in sicca vero humidus conuenit. Corpus tamen quod secundum naturam est, similem semper victum postulat: quemadmodum quod præter naturam est, contrarium. Siquidem quod naturaliter se habet, custodire: quod præter naturam est, tollere oportet. Sed de hoc plura Galenus cum alibi sæpe, tum maxime in arte medicinali cap. 86. & lib. 1. cap. 10. de Sanitate tuend. & libr. 8. cap. 9. meth. meden Secunda, quid: id est, cuius substantiæ: Athletis enim ac rusticis, ijsque qui

qui quamlibet actionem fortē, ac vehementem obeunt, cibus exhibendus est crassus ac durus: quia facultatē concoctoriam possident fortem. Neq; vero tenuis substantia cibus, velut est caro pullorum, caporum, virulorum, agnorum, hœdorum, & similibus, ipsis competit: quippe quæ in ipsis vel adureretur, vel quam par est citius conficeretur, ita vt sapius ob id cibari cogentur. Non temere igitur inquit Glossa delectabilis in l. Seruis vrbanis in principio ff. de leg tertio. Rustici non debent vti pane albo, vel pultis aut aliis delicatis cibus: sed pane grosso, caseo, capis & fabis. Porro nobilibus atq; ocio deditis hominib; tenuis substantia cibus magis congruit: quippe qui virtutem concoctricem habeant debiliore, quã vt crassos cibos, cuiusmodi sunt salix suum atque bouum carnes, & pisces Sole aut vëto aut famo indurati superare queant. Pari modo & in agitudinibus acutis tenuiore vtendum est diata, quam in chronicis id est, longis, sicuti quartanis. Tertia, quando, id est, quo potissimum diei tempore cibus adsumi debeat: in sanis enim consuetudo maxime obseruanda est. Vnde hominibus mane surgentibus, & bis tantum in die cibū sumentibus, æstate quidem prandendum est hora decima vel paulo ante, neq; differendum donec propinquet meridies, vt qui maximū a sum importare soleat: cœnandum hora sexta, vel paulo post. Hyeme vero iisdem ob somni proximitatem prædendum est hora vndecima, vel duodecima: cœnandum hora septima, vel paulo post: sed ita tamen, ne quid præter consuetudinem fiat. Quinetiam in agris cibandis temporis habenda est ratio præsertim

R in

in febricitantibus. Siquidem in ipsis paroxyſmis, vel non multo ante futuram acceſſionem à cibis abſtinendum eſt: quod nimirum naturam, quæ circa morbi materiam tunc occupata eſt, cibus oblatus diſtrahat, atq; adeo humores morbum efficietes adaugeat. Neq; immediate poſt paroxyſmum cibus dandus eſt, quippe quem facultas à febris intemperie deiecta nondum ſuperare queat. Quapropter tamdiu ante ſequentis acceſſionis initium exhibendus eſt, vt prius quam ea appropinquet, decenter in ventriculo coquatur, & ad inferiores partes deſcendat: idque in illis potiffimum ita obſeruandum, quibus virtus adhuc ſatis valida exiſtit: his vero quibus vires proſternuntur, dandus eſt cibus quocunq; tempore etiam in vigore. Cuius rei teſtis eſt Galenus, qui lib. 1. aphor. comment. 9. ita ſcribit: Aliquando in ipſo etiam morbi vigore vbi ſymptoma aliquod interuenerit, robor naturæ diſſoluens, nutritre cogimur. Quod idem copioſius etiam monſtrat lib. 20. cap. 3. & 5. meth. mend. Hæc omnia de paroxyſmo Stephanus Athenienſis in primum librum Galeni ad Glauco. comment. 39. multo clarius in hunc modum exponit: Sciendum ſane eſt naturam egere ſemper alimento, quod baſim ac ſedem illius quod digeſtum eſt, ipſi repleat. Sed hoc ipſum alimentum præcipue dandum eſt, quando ipſum concoquere ac conficere poteſt. Concoquit autè quâdo pura ac integra eſt, nec à febris caliditate vexatur. Quare in interuallo dandum id eſt. Si enim in acceſſione demus, facultas quæ à febris intemperie deiecta eſt, ipſum ſuperare non poteſt, Alimentum autem non concoctum, mate-

ria.

ria sit febris. Et hoc est quod Hippocrates libr. 1. aphor. 11. ait: in accessionibus subtrahere oportet: nam addere nocuum est. Dandum igitur est alimentum in interuallis. Sed hæc dici possunt in intermittentibus. In continuis vero quid utique quis faceret? neque enim in his inuenire licet remissum ac quietum tempus, quoniam febris continenter affligit. Tamen in his etiam cernitur *μειοπυξία*, id est, febris diminutio, quæ interuallum imitatur: tuncque alimentum dandum est, non quando exacerbantur. Plura & ad præsentem speculationem maxime facientia habentur apud Brudū Luli lib. 2. cap. 9. de victu febricitantiū. Quarta, quantum, id est, quantitas sumendi cibi: quæ profecto in æstate, vt supra cap. 19. diximus, minuenda est: quod tum ob immodicæ resolutiones calor innatus debilior existat. Hyeme vero augenda, propterea quod concoctoria facultas id temporis ob frigus ambiens roboretur. Quinta, quoties in die videlicet cibus exhibendus sit. Est enim æstate quam hyeme, autumno aut vere, sæpius exhibendus, sed minori quantitate. Pari modo facultate concoctoria debili existente, sæpe, sed parua quantitate dandus est. Eadem vero robusta existente, dandus est quidem quantitate magna, sed rarius: Sexta, vbi, id est, quo in loco: Cibus enim per æstatē quidem locis suis arte siue natura frigidis, per hyemem vero temperatis, sumendus est.

DE CAULE.

CAPVT LVII.

*Viscauli soluit, cum substantia stringit,
Vtrag, quando datur, venter laxare paratur.*

R. 2

Hic

Hic agitur de caulibus: per quos nihil iam aliud intelligendum, quam vulgare illud oler, quod *κρημύβη* Græcis, Latinis vero Brassica dicitur: atque hoc vel ex Martiali discere licet, qui xeniorum libro eos caules per nitratam aquam virides conseruari ait:

Næ tibi pallentes moueant fastidia caules.

Nitrata viridū brassica fiat aqua

Recensentur autem hoc loco tres ipsorum facultates: Quatum prima quidem est, decoctum eorum, & maxime primæ ebullitionis, ventris solvendi vim obtinere. In foliis namque & exterioribus partibus nitrosa quædam & absterforia inest qualitas, quam sane, cum debiliter admodum in hæreat, modica elixatio in aquam facile deponit, eique potentiam adiicit purgatoriam, Atque hinc adeo fit, vt ius primæ decoctionis aluum excellentius, quam secundæ deiciat. Nitrosa enim illa & absterforia qualitas exquisite per primam segregatur, atque in aquam deponitur. Secunda est, corpus ipsum siue substantiam communi siccantium ratione ventrem sistere magis, quam ad deiciendum incitare, quia purgatoria potentia per decoctionem aufertur, & relinquitur substantia terrea siccæ, quæ sampta ventrem adstringit, idq; multo magis, si non bis duntaxat, sed ter aut quater aquam effuderis. Nam quanto exquisitus in aquam succum suum deposuerit, tanto & illi quidem maiorem purgandi vim adiciet, & reliquam sui substantiam, quæ velut oleris ipsius caro est, restringentem efficiet. Eadem est ratio in beta atq; adeo in omnibus ferme, quib. sapor aut acris aut nitrosus, aut salus inest, Quippe & lenticula ipsa tamen ista

laus

fatis magnam adstringendi potentiam gustu refert; tamen eiusmodi quid fortita est. Nam & scholius decoctum ventris soluendi vim obtinet. Verum hic succus, etiam si degustes, perspicuam misturam repræsentat, tanquam si nitroso auferum quid commisceas. Sed & conchularum maris cæterorumq; fere ostreorum succus plane tum salus est, tum ventrem soluendi vim obtrinet: quamuis eorum caro ventrem reprimat. Tertia est, vtrunque, nempe decoctum atque substantiam simul ventris subductionem efficere: cum enim vires suas ita retineant, abstinere etiam & intestina ad expulsionem irritare consentaneum est. Lege hæc de re plura apud Galenum, libro 3. de simplic. medicam. facultat. capite 14. & libro 1. capite 3. & 25. & lib. 2. cap. 44. de aliment facultat. Proditum quoque est. Brassicam naturali quadam facultate vino aduersari, & curare temulentiam: Vnde querit Aristoteles, 3. Sectio. problemat. 17. Quid est cur brassica sedet eripulam? Nonnulli respondent hoc euenire solitum, quod ex esu eius fumi eleuentur admodum crassi, qui, cum vini vapores incrassent, ad cerebrum ascendere etiam prohibent. Aristoteles tamen aliam adsignat causam, nempe quod quicquid humores vinosos vndique & omnia corporis parte ad se in aluum trahit, & corpus refrigerat. tollat crapulam. Brassica autem est huiusmodi. Ergo brassica curat crapulam. Minor probatur, quia per succum eius humores, qui vinosi crudique tenentur, è toto corpore detrahuntur. Ipsa vero substantia frigida, styptica ac terrea, supra in ventriculo remanens corpus refrigerat, quo fit vt tenues humores ad vesicam

Brassica temulentiam curat.

R. 3 laban-

labantur. Cum igitur humor utrinque educatur, corpusque refrigeretur, recte per consequens à crapula liberatur. Evenit ad hæc ut cum humores deorsum ad se trahunt atque excernunt, flatum etiam secum deducant, qui, si per vinum liceat, in caput se effertens gravitatem creat & crapulam: sin autem deorsum se vertit, corpusque ob causam prædictam refrigeratum est, dolor crapulæ omnis tollitur. Quin & ipsa Brassica folia, quemadmodum libro 2. de composit. medicam. local. cap. 5. Galenus attestatur, calida macerata capitiq; circumposita ac obligata naturaliter ebrietati resistunt. Porro Brassica, quæ edendo est, calfacit & siccit primo abcessu: prauum & melancholicum succum procreat. Æstiva tamen peior est quam hyberna. Oculorum aciem hebetat, vnde Græcis $\kappa\epsilon\alpha\mu\beta\eta$ dicta cõsetur, quasi $\kappa\epsilon\alpha\mu\epsilon\lambda\eta$. quod pupillas oculorum, quas illi $\kappa\epsilon\epsilon\varsigma$ vocant, obtundat hebetetq; somnum per contraria insomnia interturbat, stomacho incommoda est parumque nutrit, at si cum pingui carne coquatur, plurimum noxæ atq; vitii amittit. Urinam ac menses ciet. & lumbicos interficit. Succus eius cum melle sumptus magnifice defæctiones vocis iuuat, & si vulneribus imponatur, ea glutinat, dolosa malignaque vlcera & induratas inflammationes sanat. Plura Dioscorides libro secundo capite 18. Plinius libro vigesimo, capite nono: Galenus locis supra citatis: Simeon Sethi in Syntagma: Rhazes libro tertio, capite decimo octauo. ad Almanforem,

& Auicenna 2. Cano. ca-

pite 142.

D E

DE MALVA.

CAPVT LVIII.

Dixerunt Maluam ve eres, quod molliat aluum,

Huius radices rafa saluant tibi faces.

Vulvam moueunt, & fluxum sepa de derunt.

Hic agitur de facultatibus Maluæ. Et primo quidem versu, qui ex libro 2. capite 36. Familii Macri huc adscitus est, veteribus Latinis Maluã ab emollienda aluo dictam esse traditur. Cuius sane rei testis etiam M. Varro, qui Maluam, quæ si moluam quod aluum molliat, dictam esse cõsentendit, quippe quæ clysteribus infusa vel in cibo accepta venirẽ facile moueat. Quin etiã Græcis *μαλδίον* ab emollienda aluo nomen traxit. Sic quidem ipsis *μαλδίον* mollire significat. Antiqui enim ea in acetiariis cum lactuca ad subducendam aluum utebantur. Vnd Martialis libro 10. Epigrammaton:

Exoneraturas ventrem mihi villica maluas

Attulit, & varias quas habet hortu, oper.

Et alibi:

Vtere lactucis, & mollibus vtere maluis.

Cæterum hoc olus facile subducitur, non modo propter humiditatem, verum etiam propter genuinam viscositatẽ, & potissimum quando quis cum oleo & garo copiosam ipsam sumpsit. Atque ob id inter quatuor etiam emollientia, quorum decocto in clysteribus ad induratum fecũ educationem passim utimur, primũ locum sibi vendicauit. Porro duplex malua est. Vna quidem floribus sanguineis, altera vero cãdidis, & in hac quam illa maior emolliendi vis inest.

R 4 Ses

Secundo deinde versu innuitur, radices Maluæ rasas facibus educendis esse accommodas: & maxime quidem, si inde, perinde atque è radicibus Mercurialis, *βλατοει*, id est, grandes siue suppositoria fiant.

Tertio demū versu, Maluam menses ciere dicitur, quod & ipsum sane ob manifestam humectandi facultatem ac genuinum lensorē præstat. In fessione namq; uterum emollit, ita ut venena eius ab acri sanguine promptius fundantur. Qui etiam menses provocare certo se experimento didicisse Platearius adserit. Folia Maluæ trita cum foliis salicis omnibus emplastris cōmodiora sunt. Nam & inflammari nō sinunt, & sanguinem sistunt, & recens vulnus cicatrice includunt. Sed & luxatis ac contusis medentur. Phalangiorum quoq; & reptillum plagas curant folia eiusdem, si cepas & porrum rtineris, eisque miscueris, ac imposueris. Siquis vero syluestris Maluæ succo cum oleo illinatur, à vespis & apibus non pungetur: sed & qui punctus iam est, succo opem sentit: & folia Maluæ contusa & imposta similiter percussum ab illis sanant. Similiter autem curat Malua illita lichenas, & oculuta feminarum vitia. Succus vero eius auribus instillatus dolorem auriū sedat. Cum melle acceperus thoracem pulmonemq; iuuat, & raucam vocem lenit, hepaticos sanat, & comitiali morbo apprehensos resipiscere facit. Eodem modo & nephriticis, & ischiaticis auxiliatur. At vero decoctum ipsius potatū difficultatem emittendi urinam emendat, lapides conterit, somnū conciliat, facilemque partum præstat. Prodest etiam erosionibus vesicæ & intestinorum, vuluæ sedisque

disque, clystere infusum. Malua illita inflammationes lenit, eaq; quæ incurata sunt, emollit. Plura Dioscorides libro 2. capite 106. Plinius libro 20. capite 21. Galenus libro 7. de simpl. medic. facultat. cap. 95. & lib. 1. de alim. facult. cap. 42. Constantinus Cæsar lib. 21. de agricultura, capite 12. & Simeon Sethi in Syntag.

D E M E N T H A.

C A P V T L I X.

Mentha, si sit depellere lenta
 Ventri lumbricos, stomachi vermes, noxiuos.

Mentham eo nomine nõ esse dignandam, nisi alui etiam lumbricos & stomachi vermes euecandi atq; expellendi facultatem obtineat, hoc loco adseritur. Amarum enim quiddam in se habet & acerbum: & amaro quidem, non secus atque absinthium, lumbricos interficit: acerbitate vero, si cum oxycraro bibatur recetes sanguinis reiectiones reprimit. Exhibendum autem decoctum eius, velat absinthii quoq; & non substantia. Est enim, vt si qua alia herba, tenuium partiũ gustu acri, & facultate calida, ex tertio nimirum ordine exaefacientium & secundo siccantium. Quare vt medicamento potius, quam alimento ipsa vtimur. Hepar enim frigidum & ventriculũ iuuat, corroborat & stomachũ, & concoctionẽ facit sedat quoq; singultum, & vomitum phlegmaticum atq; sanguineum. Prodest quoque ad cordis morsus, & appetitionem suscitatur. Mediocriter item ad Venerem excitatur: id quod omnibus accidit, quæ humiditatem semicoctã & statuosam continent. Aperit & iecinoris ac splenis obstructions, Verum hac vesci ad satietatem

R s non

non oportet: quoniam sanguinem extenuat & fetosum facit, & ipsum inflauam bilem permutat, deinde efficit ut sanguis, qui maxime est tenuium partium, discutatur, & crassus ac melancholius relinquatur: atque idcirco oportet biliosos ab ea abstinere. Contrita cum sale, & mortui tabiosi canis imposta, medicamentum fit salubre. Auida vero trita & post cibum sumpta ad concoctionem facit, & lienosos iuuat. Cum vino pota, difficulter parienti succurrit. Ferunt etiam quod mansa lippienti imposta fiat remedium, quodque eius decoctum absorptum confestim sanguinem et faucibus eicietes sanat. Coire lac de sarique in caseum non patitur, si folia potionibus laetis immergantur: In summa stomacho utilis est, & in condimentis peculiarem gratiam habet. Huius semen ventrem purgat, & pulmonem laedit. Plura Dioscorides lib. 3. c. 34. Plinius lib. 20. c. 14. Galenus lib. 6. de simpl. med. facult. cap. 136. Simeon Sethi in Syntagm. & Auicenna 2. Canonum, capite 459.

DE SALVIA.

CAPVT LX.

*Utr moriatur homo, cui salvia crescit in horto?
Contra vim mortis non est medicamen in hortis.*
Salvia confortat nervos manuumque, tremorem
Tollit, Et etus est febris acuta fugit.
Salvia, castoreumque, lauendula, primula veris.
Nasturt. Atk nasturt. sanant paralytica membra.
Salvia saluatricis, natura conciliatrix.

Per magnam esse vilitatem Salviae, hoc loco traditur. Ac primo quidem versu per modum dubii quaeritur, qui fiat ut homo moriatur, cui

Salvia

Saluia crescit in horto? Ad quod ita respondetur secundo versu: quanquam medicina in hortis reperiatur, quæ corporis putrefactioni resistat humiditatemque custodiat naturalem, nec citius quam par esset, dissipetur, nulla tamen inuenitur, quæ moriendi necessitatem è medio tollat. Et hoc est, quod Auicenna 3 1. cap. singulari ait. Ars quidem sanitatis tuendæ nos à morte securos non facit, neque corpus à foris incidentibus nocumētis munit, neque vnumquodque corpus ad vltimam vitæ longitudinem, quæ est secundum hominē, absolute perducit. Sed de duabus rebus securitatem præbet: putrefactionem enim penitus excludit, & humiditatem defendit naturalem, ne iusto citius resoluatur.

Secundo loco tres referuntur Saluiæ effectus: ac primo quidem quod nervos roboret. Siquidē manifeste calfacit & leniter adstringit, humorū igitur copiam, quæ nerui impediti relaxabantur, exiccat, refrigeratosque recalfacit. Deinde, quod manuum tremorem tollat: Nam quicquid nervos roborat ac excalfacit, tremorem etiā tollit. Tremor enim ex nervorum imbecillitate & frigidityate potissimum accidit. Atq; hæc sane ob causam senes nonnulli & anus decrepitæ cibis ac potibus suis folia Saluiæ imponere solent. Tertio, quod acutam remoueat febrem; cuius hanc adsignaueris causam, nēpe quod humores exiccet, adeoque putrefactionem, quam acuta febris magna ex parte comitatur, impediat. Porro saluia temperamento est euidenter excalfaciente & exiccante, atque eam ob rem per se in victus salubris ratione nō temere vsurpanda. Attamen cum nervos excellenter roboret, dupliciter ea ho-

*Gale. lib. 1.
cap. 17. de san-
t. tuend.*

*Manuum
tremor.*

homines in sanitatis tutela uti consueverunt. Aut enim inde parantur *u. s. u. u. u. u.* id est. intin-
ctus quemadmodum ostendimus supra cap. 27.
appetentiam ita reuocantes ei, cui ventriculus
crudis, inconcoctis ac prauis humoribus refertus fuerit. Aut vinum ex ea etiam conficiunt, Saluiatū ipsis appellatū, quod in mensæ principio potissimum expeditur. Hoc cum sibi qualitatē quandam à salua calidam simul ac adstringentē, aromaticamq; & exiccantē adsciscat, tremulis, paralyticis, & epilepticis mire conferre putandum est: præsertim si post purgationē epoto medicamento modice sumatur. Quin & ventriculum, cerebrū, neruos ac reliquas quoq; corporis partes præ humiditate laxas exiccat ac roborat, idq; per hyemen maxime. Valet contra renum, vesicæ & laterum dolores, reiectiones sanguinis, tussim, tuota & vullā. Difficili urinæ auxiliatur, & suppressos menses prorit, sed immoderatus: quocirca grauidis non nisi cum timore exhibendum est, quippe quod partus facile eneeet, & abortus faciat. Vaporosum est admodum, facileq; caput ferit, & cito inebriat: quare caput debile habentibus, quibusq; plurimū molestiæ catarrhus exhibet, ab ipso in roborando vētriculo cauendum est: ne dum vni parti auxiliū querunt, reliquas offendant. Imo vero nec alias immoderatus eo vtendum est, neq; ad depellendā sitim, neque ad deferendum permiscendumve cibum: quippe quod vniuersum ita cibū ad extremam plane caliditatem ac siccitatē perduceret. Primum enim per se calidum & siccum est vinum, deinde vero & Salua sat strenue exalcat, desiccaturque & tenuium est partium: quare
quod

Saluiatum
vinum.

quod inde fit vinum, ad immodicam haud dubie caliditatem ac siccitatem inclinabit, atque ob id sanitatis tutelam minus conueniet: vt quod ingestum cibum permutare atque ante perfectam concoctionem e ventriculo ac hepate ad cerebrum facile & nervos deferre, obstructionemque omnis putredinis matrem, in humano corpore excitare valeat. Plura de hoc Magninus: a. 21. part. 3. Regi nini sanitatis, & Ioan Michael Saualo, in maiori pract. 2. cap 4. Rubri. 5 Duplex porro Saluia passim in hortis spectatur: Vna magni latis & asperis foliis. Altera vero foliis minoribus, contractioribus & lauiorib. Graeci, quod ipsa herba retorrída semper & exacca appareat, communi vtraque appellatione nuncuparunt, ἑλεός φανον, quod quasi in tabe, vel siderationem redacta videatur.

Theophrastu lib. 6. cap. 2. de his flor. plant.

Tertio loco sex enumerantur medicamenta simplicia περιλίσει curanda accommodatissima nempe Saluia, Castorium, Lauendula, Primula veris, Nasturtium & Athanasia. Haec namq; omnia proprietate quadam membra paralytica curant ac sanant. De Saluia quidem ex modis dictis satis constat: quippe quae genuina caliditate & siccitate sua pituitosum humorem, quo nerui obstructi resoluebantur, facile consumat, adeoque neruis ipsis robur addat. Castorium calefacit sic, atque cum extenuandi viribus eximiis quibus praeter alias actiones, etiam neruorum, qui ex copia humorum male habent, affectibus, nempe tremori, stupori, conuulsioni & paralyti congruit, & refrigeratos facile recalscit, & extrinsecus applicatum, & potui datum; ita, vt nullam aliam offendar particulam, etiam si mediocriter fe-

Saluia,

Castorium,

febris affligat, quemadmodum in veternis & caphorhis: sed & mentibus retentis proficit, & secundas expellit. Iuuat etiam, si quis suffitū eius in prunis impositi inspiratione hauriat, maxime affectus in pulmone aut capite consistentes. Frigidæ quoque surditati, & auribus ob crassos flatulentosque spiritus dolentibus præclare opittulatur, ad lentis magnitudinem cum oleo nardino infusum. Oleum præterea castorii non minus contra frigidos notuorum & iuncturarum affectus omnes valet, quam Castorium ipsum, præsertim si post materiam euacuationem applicetur: residuum enim consumit, uetus roborat, paralyti, conuulsioni ac tetano medetur, & acerrimos rigores, & frigora febrium, si spina dorsico liniatur, sedat. Porro Castorium testiculus est animalis incipit vitæ, quod *καστορεον* à Græcis, à Latinis Fiber appellatur. De quo Dioscorides libro 3. cap. 21. Plinius libro 8. cap. 30. & libro 32. cap. 3. Galenus lib. 11. cap. 11. de simp. med. facult. Aetius libro 2. cap. 177. Paulus lib. 7. & Auicenna 2. Can. ca. 125. Lauendula excalescit & exsiccatur ordine secundo complero, vel tertio inchoante, viribus à nardo Celtica non longe recedentibus. Confert omnibus cerebri agitudinibus à frigido prouenientibus, conuulsis, resolutisq; auxiliatur: uentriculum roborat, & secur ab infarctu liberat: quin & obstructos lienes iuuat: ueterum calescit & memos, & secundas educit. Primula ueris calida est & sicca, uentos roborat, conuulsioni, tremoti, apoplexiæ, paralyti, exterisque neruorum atq; articulorum vitis frigidis & humidis auxiliatur: atque inde arthritica etiam à nonnullis & herba paralyti appellatur. Primula

Lauendula.

*Primula
ueris.*

la veris autem dicitur, quod scilicet Vere inchoante mox erumpat. Per Nasturtium Sisymbrium aquaticum hic intelligitur, quod riguis gaudet, & in fontium riuis discurrentib. comite Sio nascitur, foliis primo exortu rotundis, quum vero adoleuerint eruca modo dissectis, odore ac sapore satiuo nasturtia proximis, atque ob id *Nasturtiis.*
καρδαμύνη à nonnullis, id est nasturtium, nominatur. Ea herba cum sicca est, tertii est ordinis excalefacientium & desiccantium: cum humida & viridis, secundi: crassos & pituitosos humores extenuat, incidit, & resoluit: curatione neruos à phlegmate purgat, paralytisque causas auferit. Atque hinc sane præcipiunt Medici, vt in quadragenaria illa Ecclesiæ abstinencia, propter phlegmaticos cibos, qui per id tempus madi solent, Nasturtia quoque subinde exhibeantur. Athanasia tanacetum etiam vocatur. Ea parthenii species quædam existit, purgandique phlegmatis facultate prædita est, neruos caliditate sua exsiccat. Siue foris imposita, siue intro in corpus assumpta lumbricos & materiam vnde illi generantur ex ventrepellit. Plurimum igitur Galli primis sanctum post Pascha diebus Athanasia cum ouis frixa ad phlegmatis per ieiunium quadragenarium ex esu piscium collecti educatione vtuntur, ne scilicet inde lumbrici in corporibus aptis ac præparatis generentur. Recentiores etiam vtuntur ad ventriculi & alui status discutandos: item ad frangendos renum calculos & ad ciendam vrinam. Vltimo tandem versu traditur, Saluiam sic dici, quod ad multa sit

salutaris, præcipue ad foecunditatem.

DE